

ਕਲਾ ਦੇ ਝਰੋਖੇ ਤੋਂ

ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ

29.10.73

ਸਿੱਖ ਫਲਸਫਾ, ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਅਤੇ ਸਮਾਜ : ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਾਜਸੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਵਰਤਾਰੇ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਫਲਸਫੇ ਦੀ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭੂਮਿਕਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜੇ ਲੋਕ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਕ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਵਾਲਾ ਸਮਾਜ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਹੋਣ। ਇਕ ਸਿੱਖ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਲਈ ਤਿੰਨ ਵੱਡੇ ਮਾਪਦੰਡ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ ਕਿ ਇਕ ਸਿੱਖ ਆਸਤਕ ਅਤੇ ਅਧਿਆਤਮਵਾਦੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਾਹਿਬ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਮਾਪਦੰਡ ਸਿੱਖੀ ਸਰੂਪ ਦਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਤੀਸਰਾ ਮਾਪਦੰਡ ਫਲਸਫੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਕ ਐਸੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਹੈ, ਜੋ ਜਾਤਪਾਤ, ਵਹਿਮਾਂ-ਭਰਮਾਂ ਤੇ ਵਿਤਕਰਿਆਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਵਾਲਾ ਸਮਾਜ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਜਾਣੀ ਹੋਈ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤੀਸਰੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਫਲਸਫੇ ਦਾ ਵੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਫਲਸਫੇ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤਕ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਉਹ ਵੱਡਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਜੇਕਰ ਇਸ ਤੀਸਰੇ ਆਸ਼ੇ ਲਈ ਇਕੱਠੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਜੁਟਾਣ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਚੰਗਾ ਸਮਾਜ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਇਕੱਠੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਜੁਟਾਣ ਲਈ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਵਾਲੀ ਪਹੁੰਚ ਅਪਣਾਉਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਫਲਸਫੇ ਨਾਲ ਨਾਸਤਿਕਤਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਨਾਸਤਿਕਤਾ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਵਿਚ ਇਕ ਫਲਸਫਾ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ 'ਸੱਤ ਅਸਮਾਨੋਂ' ਪਾਰ ਬੈਠਾ ਕੋਈ ਸਰਬਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨਾਸਤਿਕ ਹੋਣਾ ਕੋਈ ਸ਼ਰਮ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਫਖਰ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਨਾਸਤਿਕ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਵੀ ਮੰਨ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਸਤਿਕ ਬੰਦਾ 'ਸਿੱਖ' ਨਹੀਂ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇਕਰ ਉਹ ਸਿੱਖੀ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਸਿੱਖ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਦੋਵੇਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਦੇ ਨਿਰੋਲ ਧਾਰਮਿਕ ਵਰਤਾਰੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।

ਉਤਲਾ ਦੱਸਿਆ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਵਾਲਾ ਰਵੱਈਆ ਇਕ ਹੱਦ ਤਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਰੱਟਾ ਨਿਪਟਾ ਦੇਵੇਗਾ ਤੇ ਸੁਹਿਰਦ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਤੀਸਰੇ ਆਸ਼ੇ ਲਈ ਲੜਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦੇ ਸਕੇਗਾ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਾਰਾ ਸਿੱਖ ਬਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਪਹਿਲੇ ਦੇ ਆਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਤਕ ਹੀ ਮਹਿਦੂਦ ਹੈ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਲ ਬੁਨਿਆਦੀ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਦੀ ਚੇਤਨਾ ਦੇਣੀ ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ। ਇਹ ਫਰਜ਼ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਅਤੇ

ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਨਵੇਂ ਜੰਮ ਪਏ ਹਨ ਨਵਾਬ : ਇਕ ਖਬਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਲੈਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਉਹ ਖਬਰ ਹੈ ਕਿ ਬਿਹਾਰ ਦੇ ਇਕ ਕਸਬੇ ਵਿਚ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਾ ਦੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਇਕ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਲਾਲੂ ਪ੍ਰਸਾਦ ਦੇ ਸਾਲਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੱਥ ਸੀ। ਉਸ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਲਖਨਊ ਅਤੇ ਗੋਯਾ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾਏ ਮਰਦ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦਾ ਕੱਵਾਲੀ ਮੁਕਾਬਲਾ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਇਸ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਲਾਲੂ ਪ੍ਰਸਾਦ ਦੇ ਦੋ ਛੋਟੇ ਸਾਲੇ ਸਾਧੂ ਜਾਦਵ ਅਤੇ ਸੁਭਾਸ਼ ਜਾਦਵ ਇਕ ਪਾਸੇ ਸਨ ਅਤੇ ਵੱਡਾ ਸਾਲਾ ਪੁਤੂ ਜਾਦਵ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸੀ। ਇਸ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਲੇ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਲੜ ਪਏ ਕਿ ਕੱਵਾਲੀ ਗਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੱਧ ਇਨਾਮ ਕਿਹੜੀ ਧਿਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਡੀ.ਐਸ. ਪੀ. ਨੂੰ ਦਖਲ-ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਕਰ ਕੇ ਦੋਵੇਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥਪਾਈ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣਾ ਪਿਆ। ਇਨਾਮ ਦੀ ਰਕਮ ਹਜ਼ਾਰਾ ਵਿਚ ਸੀ। ਵੱਡੇ ਸਾਲੇ ਨੂੰ ਹਾਰ ਮੰਨਣੀ ਪਈ ਕਿ ਛੋਟਿਆਂ ਕੋਲ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਕਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਧਨ ਬਹੁਤਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।

ਪਿਕਚਰਾਂ ਵਿਚ ਦੇਖਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਾਂ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਰਾਈਸ ਤੇ ਨਵਾਬ ਨੱਚਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਕੋਠਿਆਂ 'ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਸ਼ਿਦ ਕਰ ਕੇ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨੱਚਣ ਵਾਲਿਆਂ ਉਤੇ ਪੈਸੇ ਵਾਰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਰਈਸ ਤੇ ਨਵਾਬ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਪਰ ਹੁਣ ਇਹ ਨਵੇਂ ਨਵਾਬ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਜੋ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੇ ਸਾਲੇ ਹਨ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਮਾਇਆ ਪੈਸਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਹੋਠਾ ਵਿਖਾਵਾ ਕਰਨਾ ਉਹ ਆਪਣੀ ਸ਼ਾਨ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਵੱਡੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ ਇਹ ਹੋਠਾ ਵਰਤਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵੀ ਬੜੇ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿਚ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਨਾਮ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਅਪਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਮੇਲਾ ਗਦਰੀ ਬਾਬਿਆਂ ਦਾ : ਪਹਿਲੀ ਨਵੰਬਰ ਜਲੰਧਰ ਵਿਖੇ ਹੋ ਰਿਹਾ ਮੇਲਾ ਗਦਰੀ ਬਾਬਿਆਂ ਦਾ ਚੰਗੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੋਵੇਗਾ। 10 ਵਜੇ ਸਵੇਰੇ ਕਾ. ਜਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ ਵਲੋਂ ਝੰਡਾ ਲਹਿਰਾਉਣ ਦੀ ਰਸਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਮੰਚ 'ਤੇ ਗੀਤ-ਸੰਗੀਤ, ਨੁੱਕਰ ਨਾਟਕ, ਬੜਾ ਮੰਚ ਨਾਟਕ ਅਤੇ ਸ਼ਾਇਰਾਂ ਦੇ ਕਲਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਆਡੀਟੋਰੀਅਮ ਵਿਚ ਨਾਟਕਾਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਲੋਕ-ਪੱਖੀ ਕਲਾ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਵਾਰ ਉਚ ਕੋਟੀ ਦੀ ਕਲਾ ਵੇਖਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇਗਾ। ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਬੇਰਡ ਇੰਗੋ ਜਿਹਾ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਮੇਲਾ ਆਯੋਜਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਧਾਈ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ।